

що, у свою чергу, дасть можливість комплексно порівняти рівень територіальної організації банківської системи регіонів та сформулювати необхідні стратегічні напрями.

Список літератури

1. Барановський, О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) [Текст] / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Долішній, М. Проблеми та перспективи підтримки банками розвитку економіки регіонів [Текст] / М. Долішній, О. Другов // Економіка України. – 2005. – № 9(526). – С. 4–11.
3. Экономическая безопасность России [Текст] : пособ. / под ред. акад. РАЕН В. К. Сенчагова. – М. : Дело, 2005. – 984 с.
4. Єрмошенко, М. Стратегічна інформація в забезпеченні фінансової безпеки держави [Текст] / М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 10(52). – С. 77–89.
5. Куценко, В. І. Соціальна сфера регіону (стан та перспективи розвитку) [Текст] / В. І. Куценко, Л. Г. Богуш, І. В. Опалова. – К. : РВПС України НАН України, 1997. – 252 с.
6. Примостка, Л. О. Аналіз ефективності діяльності комерційних банків [Текст] / Л. О. Примостка // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 97–101.

Summary

An author method which will allow to carry out the estimation of territorial organization of the banking system is presented in the article.

Отримано 02.04.2010

УДК 336.71

Р.В. Корнилюк, аспірант ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

НАСЛІДКИ ЕКСПАНСІЇ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У НАЦІОНАЛЬНІ БАНКІВСЬКІ СИСТЕМИ

Стаття присвячена наслідкам експансії іноземних банків. Запропоновано авторську класифікацію можливих напрямів впливу зарубіжних фінансових інститутів на національні банківські системи. Здійснено детальний аналіз переваг та ризиків припливу іноземного банківського капіталу.

Ключові слова: іноземний банк, експансія іноземного капіталу, банківська система, банківський ринок.

Постановка проблеми. Іноземні банки упродовж другої половини ХХ століття та початку ХХІ ст. невпинно збільшують свою кількість і частку в активах приймаючих країн. Так, протягом останнього десятиліття в країнах, що розвиваються, кількість вітчизняних банків скоротилася на 24 %, а іноземних зросла на 58 % [8; с. 4]. Зростання

кількості іноземних банків окреслює чітку глобальну тенденцію активної експансії іноземного банківського капіталу, що стає джерелом комплексу якісних змін у банківських системах приймаючих країн.

Вітчизняні вчені, серед яких В. Геєць [1, с. 7], О. Дзюблюк [2, с. 38], А. Мороз [4, с. 88], Т. Смовженко [5, с. 24], Ф. Шпиг [6, с. 9], визнаючи позитивну роль іноземних банків у підвищенні капіталізації банківської системи в період економічного зростання, звертали увагу на ризик згорання діяльності іноземних банків і відтік іноземного капіталу закордон під час фінансових криз. Серед останніх наукових праць, в яких досліджуються проблеми експансії іноземного капіталу в національні банківські системи, необхідно також виділити роботи таких зарубіжних учених, як В. Бруно [7], Г. Дегріс [9], О. Гаврилчик [11], М. Джанетті [10], С. Классенс [8]. Кількість досліджень, проведених на глобальному, регіональному та національних рівнях, зростає з кожним роком, причому досі відсутня одностайність в оцінці корисності та ризикованості іноземного капіталу для банківських систем.

Ознайомлення з широким пластом літератури дозволяє стверджувати, що на сьогодні не існує усталеної загальноприйнятої класифікації наслідків впливу іноземних банків на приймаючі ринки.

Мета статті полягає у визначенні параметрів банківської системи приймаючої країни, які зазнають найбільшого впливу з боку іноземного банківського капіталу, аналізі позитивних та негативних наслідків даного процесу, а також виявленні супутніх факторів, від яких залежить характер впливу іноземних банків на конкурентоспроможність банківської системи кожної приймаючої країни.

Виклад основного матеріалу. У рамках нашого дослідження ми розробили власну класифікацію параметрів банківської системи приймаючої країни, на які впливає експансія іноземного банківського капіталу (рис. 1).

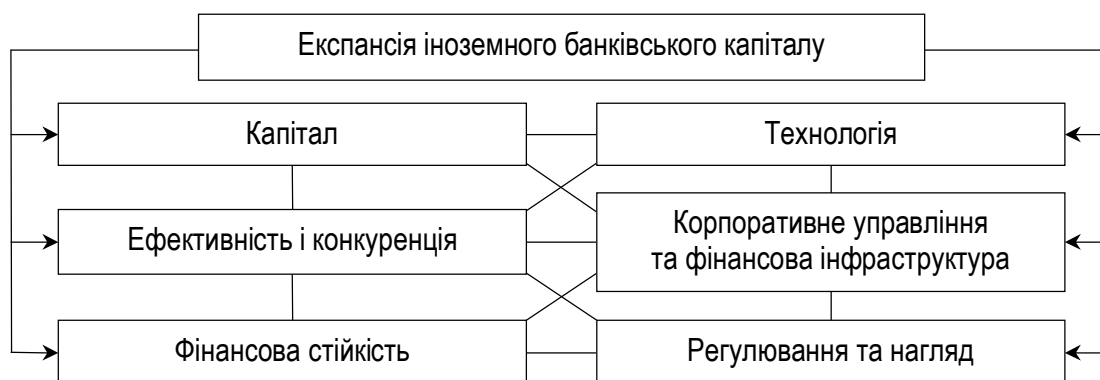

Рис. 1. Параметри банківської системи приймаючої країни, на які впливає приплив іноземного банківського капіталу

Джерело: власна розробка.

Іноземні банки впливають на банківські системи приймаючих країн через зміну таких параметрів, як обсяги капіталу, технологічна оснащеність, ефективність і конкуренція, корпоративне управління та фінансова інфраструктура, фінансова стійкість, банківське регулювання та нагляд (табл. 1). Даний поділ є умовним, оскільки всі перераховані вище характеристики банківської системи взаємозалежні та впливають одна з одною. Прихід іноземного капіталу може викликати як позитивні, так і негативні наслідки в кожному з виділених параметрів, що стимулює банківську систему адаптуватися до нових змін.

Наприклад, іноземні банки, з одного боку, сприяють насиченню приймаючих банківських систем необхідними кредитними ресурсами, а з іншого – схильні до стратегії “збирання вершків” – вибіркового кредитування, що надає перевагу іноземним підприємствам або ж великим місцевим компаніям, дискримінуючи решту корпоративних позичальників.

Таблиця 1

Потенційні переваги та ризики експансії іноземних банків

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
КАПІТАЛ	
Підвищення капіталізації банківської системи	Вибірковий характер кредитування
Зростання обсягів кредитування населення та суб'єктів господарювання (особливо великі та прозорі підприємства)	Обслуговування в основному провідних і найбільших за розміром місцевих підприємств, а також компаній країни-донора, кредитна підтримка в просуванні їх товарів і послуг
Посилення стабільності джерел надходження капіталу	Відмова іноземних банків у кредитуванні невеликих та нових підприємств
Зростання потоків прямих іноземних інвестицій у реальний сектор економіки	Відмова в кредитуванні малорентабельних підприємств і фірм, які є конкурентами для країни походження або акціонерів
Полегшення доступу до різних видів міжнародного капіталу	Збільшення валютного ризику внаслідок зростання кредитування в іноземній валюті
Сприяння розвитку міжнародної торгівлі	Сприяння кредитним бумагам
Загалом: економічне зростання держави	Загалом: гальмування рівномірного економічного розвитку, збільшення диспропорцій в економіці

Продовж. табл. 1

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
ТЕХНОЛОГІЯ	
Впровадження нових банківських технологій, ноу-хау, сучасних систем ризик-менеджменту	Проблема адаптації продуктів і технологій до умов нового ринку
Підвищення кваліфікації персоналу, якості обслуговування клієнтів та доступності банківських продуктів	Проблема сумісності технологій з уже існуючими
Розширення асортименту банківських продуктів, особливо нетрадиційних	При цьому поширення банківських технологій цілком можливе і без експансії іноземного капіталу
Ефект “перетоку” технологій до вітчизняних банків	–
Загалом: збільшення довіри до банківської системи, особливо іноземних банків	Загалом: зниження ефективності банківської системи
ЕФЕКТИВНІСТЬ І КОНКУРЕНЦІЯ	
Підвищення ефективності банківської системи та загострення конкуренції	Зниження ефективності банківської системи
Зниження банківської маржі внаслідок здешевлення кредитів та інших послуг	Погіршення фінансового стану або банкрутство вітчизняних банків
Зниження накладних витрат	Загроза олігополізації ринку іноземними банками
Вищі ціни продажу банківських акцій	Зростання фондової капіталізації банків часто має спекулятивний характер
Загалом: підвищення добробуту клієнтів	Загалом: зниження добробуту клієнтів
КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА	
Розвиток корпоративного управління	Зростання соціальної напруги внаслідок масових звільнень під час реструктуризації
Впровадження високих міжнародних стандартів аудиту, бухгалтерського обліку, звітності та внутрішнього нагляду	Громіздкі корпоративні структури ТНБ не дозволяють швидко та адекватно реагувати на події внутрішнього ринку
Збільшення прозорості банків та безпеки банківської діяльності, зростання ринкової дисципліни	Ризик посилення суперечностей між транснаціональними та національними інтересами
Розвиток фінансових ринків і фінансової інфраструктури (зростання присутності рейтингових агентств та аудиторських компаній)	Окремі іноземні банки можуть віддавати перевагу задоволенню економічних інтересів країни походження капіталу
Загалом: задоволення інтересів усіх стейкхолдерів	Загалом: задоволення інтересів іноземних стейкхолдерів за рахунок національних

Продовж. табл. 1

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ	
Підвищення фінансової стійкості банківських систем	Зниження фінансової стійкості банківських систем
Зменшення залежності банківських систем від внутрішніх політичних та економічних ризиків	Іноземні банки можуть стати провідниками криз з країн походження
Зростання кредитних і депозитних портфелів іноземних банків під час криз	Згортання діяльності іноземних банків і відтік іноземного капіталу під час криз
Підтримка проблемних вітчизняних банків під час криз шляхом поглинань і рекапіталізації	Іноземні банки можуть мати короткострокові цілі і бути непередбачуваними кредиторами
Зниження ймовірності виникнення криз внаслідок географічної диверсифікації і приналежності до економічно більш стабільних країн	Транснаціональні банки можуть протягом значно тривалішого часу концентрувати на своїх балансах значні обсяги проблемної заборгованості та створювати фінансові піраміди
Збереження зв'язків з клієнтами після купівлі вітчизняних банків	Посилення загрози економічному суверенітету
Загалом: стійке економічне зростання	Загалом: зниження стійкості банківської системи
РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯД	
Розвиток банківського та інвестиційного законодавства з огляду на фінансову глобалізацію	Ускладнення банківського нагляду за розгалуженими транснаціональними холдинговими структурами
Стимуляція розвитку систем банківського нагляду в руслі останніх світових тенденцій	Нав'язування систем регулювання, які неадекватно відображають потреби національної економіки, і просто “копіюються”
Розвиток національних систем гарантування вкладів	Відтік депозитів у країни з міцними системами гарантування вкладів
Загалом: стійке економічне зростання	Загалом: зниження стійкості банківської системи

Джерело: власна розробка, на основі [1; 2; 5; 7].

Гіпотеза “збирання вершків” іноземними банками потребує емпіричного доведення, оскільки в різних країнах може мати свої особливості. Те ж саме можна сказати про інші взаємовиключні пари ризиків і переваг експансії іноземних банків, які наведені у таблиці вище.

Отже, експансія іноземних банків може мати суперечливий характер. Наприклад, для державних органів влади приплив капіталу з-за кордону, з одного боку, став вирішенням проблеми залучення інвестиційних ресурсів, а з іншого – загостренням проблеми економічного суверенітету держави. Зростання мобільності міжнародного банківського капіталу збільшує не тільки шанси країн, що розвиваються, на отримання інвестиційних вливань, а й ризики його відтоку у найбільш несприятливий для економіки момент. Також існує ризик перерозподілу інвестиційних потоків на користь підприємств з іноземним капіталом, торговельного та споживчого секторів, що негативно впливає на відтворення засобів виробництва на інноваційній основі.

Крім того, вплив іноземних банків може бути прямим або опосередкованим і внаслідок цього мати різний характер. Наприклад, вітчизняні банки через зростання конкурентного тиску з боку іноземних банків втрачають певну частину клієнтської бази, знижують результативність діяльності, у них часто погіршується фінансовий стан. Проте, якщо місцевим банкам вдається швидко адаптуватися до нових умов бізнес-середовища, завдяки реструктуризації вони можуть наблизити свої показники до рівня іноземних, що позитивно відобразиться на конкурентоспроможності банківської системи в цілому.

Іноземні банки можуть докорінно змінити фінансову інфраструктуру приймаючих країн, оскільки стимулюють розвиток нових фінансових ринків, зростання присутності рейтингових агентств та аудиторських компаній, зниження інформаційної асиметрії на ринках. З іншого боку, міцна система корпоративного управління в банках, що побудована за іноземним зразком і не враховує особливостей приймаючої країни, може становити певну загрозу для банківської системи. Наприклад, після придбання вітчизняного банку іноземні інвестори в рамках реструктуризації можуть загострити соціальну напругу в країні шляхом масових звільнень працівників.

У результаті подальшого аналізу виявлено існування значної кількості факторів, що визначають характер, спрямованість і силу впливу іноземного банківського капіталу на банківську систему. Основними з них є:

- особливості країни походження іноземного капіталу (іноземні банки з офшорних зон і країн, що розвиваються, є більш ризикованими);
- особливості материнського банку (рейтинг іноземного фінансового інституту, обсяг та адекватність капіталу, диверсифікованість діяльності, репутація на міжнародному ринку відіграє ключову роль);
- особливості приймаючої країни (різке погіршення рівня суверенного рейтингу, політичної стабільності, захисту прав інвесторів і кредиторів

- у країні-реципієнті може призвести до відтоку іноземних капіталів та кризи ліквідності);
- фази бізнес-циклу в приймаючій країні (в період економічного зростання основна перевага приходу іноземних банків – полегшення доступу суб’єктів господарювання до інвестиційних ресурсів, основний ризик – перекредитування та стимулювання бумів; у період спаду може відбуватись як згортання діяльності іноземних банків, так і посилення експансії через придбання місцевих проблемних банків).
 - ступінь проникнення іноземного банківського капіталу (наслідки різняться залежно від етапу експансії: входження, інтенсивне проникнення, отримання контролю, наповнення і вихід на нові ринки) [5, с. 93];
 - стратегія експансії іноземного банку (слідування за клієнтами, географічна диверсифікація ризиків, “прощупування” ринків, реструктуризація тощо);
 - спосіб проникнення іноземного банку (банки, створені з нуля, мають менше ризиків, пов’язаних з реструктуризацією, порівняно з поглинутими місцевими фінансовими інститутами, а тому є більш ефективними);
 - форма присутності іноземного банку (філія, дочірній банк і представництво мають різний характер впливу на банківську систему) [3, с. 72].

Таким чином, ми приходимо до висновку, що однозначної відповіді на питання про позитивний чи негативний характер діяльності іноземних банків не існує, оскільки це залежить від комбінації перерахованих вище факторів. Однак при розгляді конкретної економічної ситуації, що склалася у визначеній банківській системі, уповноважені органи влади мають змогу, комплексно оцінивши переваги та ризики, розробити ефективний інструментарій регулювання експансії іноземних банків.

Висновки. Як показав наш огляд, переваги і ризики припливу іноземного банківського капіталу не завжди однаково трактуються дослідниками, оскільки мають як прямі, так і опосередковані наслідки, а також залежні від великої кількості факторів об’єктивного та суб’єктивного характеру. У цьому контексті важливими завданнями регулятивних органів країн-реципієнтів є постійний моніторинг параметрів експансії іноземних банків для створення адекватної системи регулювання і нагляду з метою максимізації переваг і мінімізації ризиків, пов’язаних з приходом міжнародних інвесторів.

Існує необхідність проводити комплекс емпіричних досліджень для визначення як рівнів ризику, так і розміру переваг, пов'язаних з приходом іноземного банківського капіталу. Запропонована класифікація наслідків експансії іноземних банків може бути використана як теоретична база для побудови нових економетричних моделей, які дозволять розрахувати загальний ефект від входження іноземних інвесторів на банківський ринок України.

Список літератури

1. Геєць, В. Іноземний капітал у банківській системі України [Текст] / В. Геєць // Дзеркало тижня. – 2006. – № 26(605). – С. 7.
2. Дзюблюк, О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи [Текст] / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37–45.
3. Івасів, І. Б. Філії зарубіжних банків як форма експансії іноземного банківського капіталу [Текст] / І. Б. Івасів // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів / відп. ред. С. І. Дем'яненко, 2007. – Вип. 18. – С. 320.
4. Мороз, А. М. Іноземні банки та іноземна валюта: окремі аспекти їх функціонування в Україні [Текст] / А. М. Мороз // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. – Вип. 13. – К. : КНЕУ, 2009. – С. 313.
5. Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвесторів [Текст] : монографія / [Т. С. Смовженко, О. І. Кіреєв, О. О. Другов та ін.] ; під ред. Т. С. Смовженко. – К. : УБС НБУ, 2008. – 231 с.
6. Офіційний сайт АУБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.aub.com.ua.
7. Шпиг, Ф. І. Банківська конкуренція під впливом іноземного капіталу [Текст] / Ф. І. Шпиг. – Суми : Ділові перспективи, 2006. – 288 с.
8. Bruno, V. The Real Effect of Foreign Banks [Text] / V. Bruno, R. Hauswald. – American University, 2009.
9. Claessens, S. Foreign Bank Presence in Developing Countries 1995-2006: Data and Trends [Text] / S. Claessens, N. Van Horen, T. Gurcanlar and J. Mercado. – World Bank, United Kingdom's Department for International Development (DECRG trade and services project). – 2008. – March.
10. Degryse, H. Foreign bank entry and credit allocation in emerging markets [Text] / H. Degryse, O. Havrylchuk, E. Jurzyk, S. Kozak. – IMF, CentER, Tilburg University, 2009.
11. Giannetti, M. "Lending by Example": Direct and Indirect Effects of Foreign Banks in Emerging Markets [Text] / M. Giannetti, S. Ongena. – CEPR, 2009.
12. Havrylchuk, O. Inherited or earned? Performance of foreign banks in Central and Eastern Europe [Text] / O. Havrylchuk, E. Jurzyk. – CEPPI, 2008.

Summary

The article investigates impact of foreign banks entry. New classification of foreign financial institutions potential effects on national banking systems is offered. The thorough analysis of benefits and risks of foreign bank capital inflows is conducted.

Отримано 02.04.2010